

С. В. Куценко,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ ЯК АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЙОГО ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті досліджується професійна культура майбутнього вчителя хореографії як носія загальної культури у контексті формування його творчого потенціалу. Професійна культура розглядається автором як внутрішній зміст особистості студента-хореографа, будучи виразником його культурних цінностей. Проаналізовано основні складові професійної культури майбутнього вчителя хореографії: аксіологічний (ціннісний), діяльнісний, особистісний, творчий. Автором визначено поняття «професійна культура майбутнього вчителя хореографії» як формацію фахових та культурних компетенцій майбутнього педагога у хореографічній діяльності; магістраль творчої самореалізації особистості в хореографічно-педагогічній діяльності. Констатовано, що саме в освітньому навчально-виховному процесі майбутніх учителів хореографічного мистецтва, через їхнє залучення до системи культурних цінностей, відбувається формування професійної культури.

Ключові слова: професійна культура, майбутній вчитель хореографії, творчий потенціал, культурні цінності, хореографічна діяльність, хореографічно-педагогічна освіта.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФИИ КАК АСПЕКТ РЕАЛИЗАЦИИ ЕГО ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

В статье исследуется профессиональная культура будущего учителя хореографии как носителя общей культуры в контексте формирования его творческого потенциала. Профессиональная культура рассматривается автором как внутреннее содержание личности студента-хореографа, будучи выразителем его культурных ценностей. Проанализированы основные составляющие профессиональной культуры будущего учителя хореографии: аксиологический (ценностный), деятельностный, личностный, творческий. Автором определено понятие «профессиональная культура будущего учителя хореографии» как формуцию профессиональных и культурных компетенций будущего педагога в хореографической деятельности; магистраль творческой самореализации личности в хореографические-педагогической деятельности. Констатируется, что именно в образовательном учебно-воспитательном процессе будущих учителей хореографического искусства, через их вовлечение в систему культурных ценностей, происходит формирование профессиональной культуры.

Ключевые слова: профессиональная культура, будущий учитель хореографии, творческий потенциал, культурные ценности, хореографическая деятельность, хореографические-педагогическое образование.

THE PROFESSIONAL CULTURE OF THE FUTURE TEACHER OF CHOREOGRAPHY AS AN ASPECT OF REALIZATION OF HIS CREATIVE POTENTIAL

The professional culture of future teachers of choreography as a carrier of global culture in the context of his creative potential are investigated in the article. The professional culture as an internal content of the personality of student-choreographer, as exponent of his cultural values is considered by the author. The basic components of professional culture of the future teachers of choreography: axiological (value), activity, personal and creative, are analyzed. The author defined the concept of «professional culture of the future teacher of choreography» as the formation of professional and cultural competences of future teachers in choreographic activities; the artery of the creative self-fulfillment in the choreographic-educational activities. In the educational process of future teachers of choreography, is the forming of professional culture through their involvement in the system of cultural values are ascertained.

Key words: professional culture, future teacher of choreography, creativity, cultural values, choreographic activity, choreographic-pedagogical education.

Постановка проблеми. Сучасні умови соціокультурного розвитку характеризуються динамічним характером. У минуле відходять багато традицій, на перший план виступають ті властивості і якості культури, які породжені глобальними тенденціями. В умовах стрімких культурологічних трансформацій особливий інтерес представляє вивчення здатності майбутніх учителів до творчої самореалізації у соціокультурних змінах. Головним механізмом, який сприяє творчій самореалізації особистості студента виступає система навчання і виховання. У цих умовах особливої актуальності набуває взаємодія особистості майбутнього педагога і його професійної культури.

Актуальність цієї проблеми є незаперечно важливою. Її результати можуть дозволити уточнити і скорегувати ряд теоретичних положень, що стосуються системи організації навчального процесу у вузі, заснованого на використанні інноваційних технологій розвитку професійної культури майбутнього фахівця. Поряд з тим, пріоритети суспільної свідомості

зміщуються в сторону визнання вищої цінності особистості майбутнього педагога танцю з високим рівнем творчого потенціалу і необхідності пошуку пріоритетних способів його реалізації в умовах стрімкого розвитку хореографічно-педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науково-педагогічному інформаційному полі дослідженню формування професійної культури фахівців приділяється значна увага (О. Абдуліна, С. Гончаренко, М. Євтух, В. Журавський, І. Зязюн, Т. Іванова, І. Ісаєв, В. Кравцов, Н. Кузьміна, М. Михайліченко, А. Міщенко, Н. Молоткова, Л. Набіулін, І. Надольний, О. Наливайко, В. Омаров, В. Радул, О. Савченко, О. Сердюк, В. Сластьонін, Л. Хомич та ін.). Здійснений психолого-педагогічний екскурс дозволив визначити актуальність цієї проблеми, яка постійно перебуває у полі зору суспільства. Водночас аспекту формування професійної культури майбутнього вчителя хореографії у контексті реалізації його творчого потенціалу у науковій літературі приділено недостатньо уваги.

Мета статті полягає у розкритті значення та змісту, визначенні компонентного складу професійної культури майбутнього вчителя хореографії в аспекті реалізації його творчого потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні роки підготовка педагогічних кадрів у контексті зазначених змін парадигми вищої школи характеризуються її насиченням новим змістом відповідно до потреб та мінливих умов існування суспільства. Необхідність вирішення завдання формування професійної культури майбутнього вчителя хореографії в аспекті реалізації його творчого потенціалу зосереджується на реальному стані професійно-культурного розвитку майбутніх учителів хореографії, який знаходиться у складній соціокультурній ситуації, оскільки постійно зазнає впливу різноманітних стилів і напрямів хореографічного мистецтва, що і є носіями «специфічних» естетичних цінностей та етичних норм. Тому нагальне завдання системи хореографічно-педагогічної освіти полягає у вихованні особистості, здатної орієнтуватися у сучасному культурному середовищі,

відрізнати мистецтво від псевдомистецтва і на основі цього формувати власну професійну культуру.

В українському педагогічному словнику (С. Гончаренка) поняття «культура» трактується як сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності. У вузькому розумінні культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (школи, ВНЗ, клуби, музеї, театри, творчі спілки, товариства тощо). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності [1, с. 182].

Культура – історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, що втілюється у форми й типи організації життя та діяльності людей, у їх взаємини, а також у створювані ними матеріальні та духовні цінності. Культура включає в себе предметні результати діяльності людей, а також реалізовані в діяльності людини знання, уміння, навички, рівень інтелектуального, морального і естетичного розвитку [8, с. 486].

Сучасна хореографічно-педагогічна освіта має бути зорієнтована на принципово новий якісний рівень існування феномена культури в його аксіологічній формі. Провідним принципом культурологічної парадигми освіти є формування професійної культури майбутнього вчителя хореографії як похідної від його загальної культури.

У дослідженнях В. Радула, В. Кравцова, М. Михайліченка професійна культура вчителя розглядається як складова його загальної культури, складне утворення у цілісній структурі особистості, що характеризує всю сукупність відносин у сфері педагогічної діяльності та відповідний розвиток індивідуальних професійно значущих здібностей, розумових, психологічних та фізичних якостей, мотиваційної сфери, забезпечує високу якість і позитивне ставлення до професійної діяльності [7, с. 85].

Наукові розвідки Л. Хомич вказують, що професійна культура фахівця – це його здатність до розвитку і вдосконалення своїх творчих можливостей у розв’язанні нестандартних завдань, у здійсненні професійних обов’язків [11, с. 21].

Найважливішими складовими професійної культури у дослідженні науковців (А. Омарова) [5] є: засвоєння загальної культури, залучення до її досягнень; оволодіння професійною майстерністю; повна творча реалізація професійних навичок; професійна компетентність у своїй діяльності; грамотне, ефективне використання засобів і методів при досягненні мети; раціональне здійснення роботи; можливість передбачення результатів праці; здатність та бажання передати свої вміння, знання, навички; культура спілкування і професійна етика. Дослідник визначає, що професійна культура, з’єднана з етичними нормами, професійна компетентність у сукупності з моральними нормами, змушують людину прагнути до більш повного професійного та особистісного, суспільного самовираження.

У відповідності до вищезазначеного, особистість майбутнього педагога танцю виступає як носій культури, коли цінності, знання, норми, культурний досвід соціуму трансформуються у свідомості людини і перетворюються у повсякденну поведінку, що виявляється у відносинах з іншими людьми й навколишнім світом, відповідно до індивідуальних якостей. Професійна культура, таким чином, стає внутрішнім змістом особистості студента-хореографа, будучи виразником його культурних цінностей.

Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури [2; 5; 8; 9; 10] дозволив нам визначити основні складові професійної культури майбутнього вчителя хореографії: аксіологічний (ціннісний), діяльнісний, особистісний, творчий.

Основу професійної культури в аксіологічному аспекті, як зазначає О. Наливайко, складають педагогічні цінності, що виступають як відносно стійкі орієнтири, з якими педагоги співвідносять своє життя й педагогічну діяльність [4, с. 12]. Підвищення значимості педагогічних цінностей зумовлене наступними обставинами:

– по-перше, саме ціннісний компонент творчого потенціалу особистості викладача багато в чому визначає його професійну культуру, придатність до обраної професії, його професійну готовність, здатність до викладацької діяльності [2, с. 94];

– по-друге, розвиток ціннісного компонента творчого потенціалу особистості педагогів, осмислення ними ціннісної природи професійної культури є дуже складним процесом; великою мірою це пов'язано з тим, що питання про цінності та ідеали в науці ще недостатньо вивчені [3, с. 94].

В основі діяльнісного компоненту полягають методи і засоби взаємодії учасників освітнього процесу, культура спілкування, використання інформаційних та освітніх технологій.

Особистісний компонент проявляється в самореалізації сутнісних сил педагога – потреб, здібностей, інтересів у педагогічній діяльності. Це і культура зовнішнього вигляду, фізична підготовка, етика та етична культура.

Творчий компонент професійної культури майбутнього вчителя хореографії передбачає реалізацію його творчого потенціалу. Професійні та особистісні цінності, шляхи їх втілення проявляються як мотиватор творчої самореалізації у хореографічній діяльності. Творчий компонент проявляється у мистецько-педагогічній творчості, яка являє собою важливу складову професійної культури вчителя хореографії.

Показниками сформованості професійної культури майбутнього вчителя хореографії є його гуманістична спрямованість, професійна компетентність, орієнтація та обізнаність в усіх видах мистецтва, рівень педагогічної майстерності, стиль педагогічної діяльності, творча активність та потреба творчого самовираження, педагогічне спілкування, зовнішній вигляд.

У забезпеченні формування високого рівня професійної культури ключову роль відіграє підготовка кваліфікованих педагогічних кадрів, які повинні не тільки передавати знання, а й забезпечувати творче зростання представників наступних поколінь. Хореографічна освіта майбутніх учителів танцю є невід'ємною складовою їх професійної культури. Знання різноманітності танцювального мистецтва і його напрямків допомагає

майбутньому педагогу-хореографу створювати на сцені образи, що належать до різних соціальних прошарків суспільства різних епох і культур. У хореографічній культурі обов'язково зберігаються, в більшій чи меншій мірі, традиції і культурна пам'ять поколінь, які і є основою, на якій потім і будується цілісна культура особистості. Причому майбутній учитель хореографії, володіючий професійною культурою, вже досить усвідомлено може визначати пріоритети у своєму професійному розвитку. Маючи міцну культурну базу, майбутній педагог танцю стає не просто споживачем культури, але вже в стані здійснювати усвідомлений вибір і звертаючись до відповідних цінностей, зразків хореографічної культури, реалізовувати власний творчий потенціал.

Виходячи з вищезазначеного, поняття «професійна культура майбутнього вчителя хореографії» трактуємо як формацію фахових та культурних компетенцій майбутнього педагога у хореографічній діяльності; магістраль творчої самореалізації особистості студента у хореографічно-педагогічній діяльності. Вважаємо, що саме в навчально-виховному процесі майбутніх учителів хореографічного мистецтва, через їхнє залучення до системи культурних цінностей, відбувається формування професійної культури.

Велике значення у процесі формування професійної культури майбутнього педагога-хореографа мають традиції, що склалися у соціумі, оскільки саме вони відображають цінності. Все це свідчить про те, що у процесі навчання і виховання діють і такі конкретні механізми культури, як освоєння народних традицій та їх наслідування.

Традиції розглядаються як історично сформовані та передані з покоління в покоління знання, форми діяльності і поведінки, а також супутні їм звичаї, правила, цінності, уявлення. Традиції складаються на основі тих форм діяльності, які неодноразово підтвердили свою суспільну значимість і особисту користь. Зі зміною соціальної ситуації розвитку традиції можуть руйнуватися, трансформуватися і замінюватися новими. Традиції служать важливим фактором регуляції життєдіяльності людей, складають основу виховання [6, с. 376].

Збереження сформованих у процесі історичного розвитку культурних традицій є нічим іншим як запорукою стабільного культурного розвитку студента-хореографа. Традиція не значить застарілість. Вони здатні змінюватися, трансформуватися, у відповідності з сучасними тенденціями розвитку хореографічного мистецтва. Вони є одним з найважливіших способів адаптації особистості, основою культури і духовності сучасного суспільства, що забезпечує спадкоємність між поколіннями. Оволодівши професійною культурою через сформовані традиції, студент не тільки усвідомлює ті матеріальні і духовні цінності, але й залишені йому у спадок попередніми поколіннями, здатний адекватно оцінювати свою особисту участь у розвитку суспільства, вносити свій вклад у безперервний культуротворчий процес як власного соціуму, так і цивілізації в цілому.

Висновки. Отже, професійно-творча досконалість сучасного вчителя хореографії характеризується рівнем його професійної культури, що визначає ефективність його хореографічно-педагогічної діяльності. Сучасний підхід до підготовки майбутніх учителів хореографії потребує соціального оновлення, яке стане можливим лише при формуванні хореографічної культури творчо активних особистостей, здатних до вільної самореалізації свого потенціалу. Майбутній педагог-хореограф, освоюючи норми та цінності суспільства, не тільки набуває певні знання, а й отримує потужний імпульс для саморозвитку, самовиховання, творчої самореалізації. Під впливом хореографічної культури відбувається пробудження внутрішніх творчих потенцій, які розгорнуться у процесі професійної діяльності.

Перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження спонукає до ґрунтовного вивчення методів та засобів формування професійної культури майбутнього вчителя хореографії та розробки відповідних методичних матеріалів з метою впровадження у навчально-виховний процес студентів хореографів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
2. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя / И. Ф. Исаев. – М. : Академия, 2002. – 206 с.
3. Набиуллин Л. Г. Роль педагогических ценностей в формировании профессиональной культуры педагога / Л. Г. Набиуллин // Человек и образование. – 2013. – № 4 (37). – С. 94–98.
4. Наливайко О. Б. Професійна культура як філософська та соціально-педагогічна категорія / О. Б. Наливайко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Зб. наук. праць. – Випуск 42. – Ч.2. / Ред. кол. : В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. – С. 10–13.
5. Омаров А. М. Управление : искусство общения / А. М. Омаров. – М. : Сов. Россия, 1983. – 240 с.
6. Педагогический энциклопедический словарь / Под ред. О. Д. Грекулова. – М., 2003. – 520 с.
7. Радул В. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : навчальний посібник / В. В. Радул, В. О. Кравцов, М. В. Михайліченко. – Кіровоград, «Імекс-ЛТД», 2007. – 252 с.
8. Российская педагогическая энциклопедия : В 2 т. – Том 1 / гл. ред. В. В. Давыдов. – М. : И-во «Большая Российская энциклопедия», 1993. – 608 с.
9. Слостенин В. А. Педагогика : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под. ред. В. А. Слостенина. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.
10. Слостенин В. А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В. А. Слостенин, А. Н. Мищенко // Советская педагогика. – 1991. – № 10. – С. 79–84.
11. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л. О. Хомич. – К. : Магістр-S, 1991. – 200 с.